

TURİZM-ÇEVRE ETKİLEŞİMİ BAKIMINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM PLANLAMASI

A.Güzin DEMİRCİOĞLU (*)

ÖZET

Çevresel korumacılıkla turizm gelişiminin kesişme noktaları hakkındaki araştırmalar son yirmi yıl içerisinde giderek artmış,turizm gelişimi ile çevresel kaliteler arasındaki ilişki üzerinde yoğun biçimde durulmaya başlanmıştır.

Dünya genelinde turizm gelişimini güdüleyen nedenlerle,kitlesele turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkiler Ihakkında önemli düzeyde bir bilinçlenme görülmektedir. Sorun, turizmin gelişme gereklerinin karşılanmasıyla çevresel değerlerin korunması arasında dengeli bir yolun bulunması biçiminde ortaya konulduğunda, çözümün sürdürülebilir kalkınma ilkelerinde odaklandığı görülmektedir.

Turizm ve çevre arasındaki ilişkinin temelinde, turizmin şu ya da bu biçimde geniş bir çevresel kaynak kullanımına gerek göstermesi bulunmaktadır. Turizm, çevre sorunları ve doğanın korunması açısından iki ucu keskin bir bıçak gibidir. Hem doğal ve kültürel kaynakların iyi korunmuş, kolayca yararlanılabilir bir şekilde bulunmasına, hem de temiz, sağlıklı bir ortama gerek gösterir. (Cahit Özgür, 1993, 19)

Yukarıda belirtilen çevresel elemanlar şöyle sınıflandırılabilir:

- (1)Doğal: Su, hava, flora ve fauna, toprak, arazi yapısı, v.b
- (2)Yapay (insan eliyle oluşturulmuş): Kentsel oluşumlar, anıtlar, alt yapı,parklar, v.b
- (3)Kültürel:Değerler, davranış biçimleri, inançlar, ahlak, sanat , yasalar , toplumsal tarih, v.b

Çevresel elemanların,turizm gelişiminden olumsuz etkilenmesini minimize etmek, doğal olarak bu etkilerin bilinmesine ve ölçülmesine gerek gösterecektir. Oysa global sonuçların az çok gözlenebilmesi yanında,turizmin çevreye olan etkilerini tam ve kesin sınırlarla belirlemek, bir takım güçleştirici etkenlere sahiptir. Bu etkeneleri kısaca aşağıdaki gibi ele almak olanaklıdır.

(*) Dr., D.E.Ü.İşletme Fak., Turizm İşletmeciliği Bölümü

Turizm etkilerinin niteliği

(i) Turizmin, birbiri ile iç içe geçmiş bir takım ilişkilerin bir bütünü olması nedeniyle, bazen belirli bir sonucun hangi etkinlikten kaynaklandığını belirleyebilmek güçtür.

(ii) Turizm etkilerinin, turistin ve yerli halkın birlikte etkileşiminden kaynaklanması ve ekonomik faaliyetler biçiminde ortaya çıkması, olumsuz sonuçlara turist ya da yerli halk elemanlarından hangisinin neden olduğunu belirlemek kolay değildir.

(iii) Çevre üzerinde, doğal süreçler sonucunda da bir takım değişmelerin gerçekleşmesi, turizmin neden olduğu değişimlerin ayırdedilebilmesini güçleştirmektedir.

(iv) Bir çok bölgede, turizm öncesindeki koşullar hakkında yeterli verilerin bulunmaması, turizmden sonraki koşullarla karşılaştırma yapmayı olanaksız hale getirmektedir.

(v) Turizmin çevre üzerindeki etkileri doğrudan olduğu kadar dolaylı da olabilmekte, bu dolaylı etkilerin, doğrudan araştırmalarla belirlenmesi güçleşmektedir.

(vi) Turizmin çevre üzerindeki bazı etkileri, bir neden-sonuç ilişkisi oluşturulamayacak kadar uzun dönemlerin sonunda ortaya çıkmaktadır.

(vii) Çevresel elemanlar, birbirleri ile içsel ilişkiye sahip bulunduğu için, birisinde turizmin neden olduğu bir değişim, diğerini de etkilemekte, böylece hangisinin temel alınması gerektiğine karar vermek zorlaşmaktadır.

Bütün bu güçlüklerle, yeterli kaynak bulunamayışı, araştırma metodolojilerinin uygunsuzluğu, disiplinler arası iletişimde kopukluk gibi etkenler de eklendiğinde, turizm-çevre arasındaki ilişkiyi kesin sınırlarla ortaya koyabilmenin sanıldığı kadar kolay olmadığı ortaya çıkmaktadır. (Colin Hunter-Howart Green, 1995, 24)

Herşeye rağmen sürdürülebilir kalkınmanın temel alacağı çevresel olumsuzlukları, doğal çevre üzerindeki etkiler temelinde aşağıdaki gibi kategorize etmek olanaklıdır:

Doğal çevre üzerindeki etkileri

(i) Fauna ve Flora üzerindeki etkiler;

-Hayvanların üreme düzenlerinin bozulması

- Avlanma yolu ile bazı hayvan türlerinin ciddi biçimde azalması, ya da yok olması
 - Göçebe hayvanlarda iç ve dış gö. düzenlerinin bozulması
 - Yürüme ve araç kullanımı nedeni ile bitki örtüsünün bozulması
 - Turistik yapılanma alanları yaratmak amacıyla, doğal bitki örtüsünün bozulması
 - Eldeğmemiş yaşam örneklerinin turizm amaçlı kullanıma açılarak yıpratılması
- (ii)Hava Kirliliği
- Yağ, petrol, pis su gibi atıklar nedeni ile deniz suyu kirliliği
 - Araçlardan yayılan yanma ürünleri kirliliği
 - Aydınlatma ve diğer amaçlı enerji üretim tesislerinden yayılan yanma ürünleri
 - Turizm taşımacılığı ve diğer etkinlikler nedeni ile oluşan gürültü
- (iii)Erozyon;
- Toprağın daha kolay yüzeysel kayıplara uğrayabilmesi
 - Toprak kayma riskinin artması
 - Jeolojik oluşumların yıpranması (mağara v.b)
 - Nehir kenarlarının bozulması
- (iv)Diğer kaynaklar;
- Turizm etkinliklerine enerji sağlamak için katı ve sıvı yakıt kaynaklarının tüketilmesi
 - Yangın riskinin artması
 - İnşaat malzemesi üretimi için, maden yataklarının tahribi
 - Biyolojik kaynakların aşırı tüketimi (fazla avlanma v.b)
 - Su ürünü örneklerinde azalma
 - Arazi kullanımında değişimler
- (v)Görsel etkiler
- Yapılar, araç parkları gibi oluşumlarla görsel güzelliklerde değişim
 - Çöp ve atık birikintileri
 - Pis su atıkları nedeniyle sahillerde yosun oluşumunda artışlar
 - Kentsel görünümde bozulmalar (TV antenleri güneş enerji depoları, v.b)

Turizm kaynaklı bu olumsuz etkiler, giderilmediği ya da önlem alınmadığı sürece turizmin gelişmesi için de önemli bir engeli oluşturmaktadır. Turizm gelişimi için ve bu gelişime rağmen çevresel değerlerin korunması ancak sürdürülebilir gelişim ilkelerinin kurumsallaşması ile mümkün olacaktır.

Sürdürülebilir Turizm Planlaması

Sürdürülebilirlik kavramı, turizme kaynak olan bölgesel/yerel özelliklerin korunup geliştirilerek çekiciliğinin devamını sağlamak biçiminde ifade edilirse de, turizm geliştirme ile ilgili çabaları etkin bir arazi kullanımı ile birleştirmek, sorunların çözümünde yardımcı olması nedeniyle önemlidir. (Fahriye Hazer Sancar, 1990, 99)

Turizmin sürdürülebilir bir yapıda geliştirilebilmesi için turizmin gelişmesini yok etmeden çevrenin korunması, mekanların planlanması gerekmektedir. (Nüzhet Kahraman, 1995, 141)

Planlamanın merkezinde arazi kullanım planlaması temel gündemi oluştururken, turizm, bununla birlikte düşünülmesi gereken sektörlerden yalnızca bir tanesidir. Biçimsel ve yasalarla belirlenmiş bir arazi kullanım sisteminin, sürdürülebilir turizm geliştirme ile ilgili çabalara önemli katkılar yapabileceği açıktır. (Colin Hunter-Howart green, 1995, 93)

Turizm planlaması, çok değişik ilgilere sahip sektörlerin dikkate alınması gereken çok geniş aralıktaki bir etkinlikler sistemini ifade eder.

Turizm işletmecileri, pazar oluşturma ve pazar payını artırma ile ilgili çalışmaları yaparken, bireysel geliştirmeciler turizmin arz tarafını oluşturan etkinliklerde talebin beklentilerine uygun, çıkarları optimal kılacak çözümler araştırmak durumundadırlar.

Son yıllarda, turizm planlamasına, geniş ve kapsamlı bir ekonomik planlamanın, arazi kullanım planlarını tamamlayıcı bir elemanı olarak bakılması nedeniyle, arazi kullanımı ilkelerine kaynak olan sürdürülebilirlik konusundaki temel varsayımları belirlemek yararlı olacaktır.

Sürdürülebilirlik, 1980'lerin sonuna doğru literatüre girmiş bir kavramdır.

Dünya Gelişme ve Çevre Komisyonu (*WCDE-World Commission of Development and Environment*) tarafından yapılan tanımı şöyledir:

Sürdürülebilir gelişme, "kaynakların günümüzdeki gereksinimleri karşılamak amacı ile kullanılırken, gelecek nesillerin de kendi gereksinimleri yönünde bu kaynakları kullanabileceklerini dikkate almaktır." (Colin Hunter-Howart Green, 1995, 43)

Bu kısa tanımlamanın içerdiği iki temel bileşen olan insanların gereksinimleri ile kaynaklar üzerindeki sınırlama dikkate alındığında, üzerinde yaptırımlar uygulanması gereken kaynaklar aşağıdaki gibi ayrılabilirler:

(i) Yenilenemeyen kaynaklar

(ii) Yenilenebilir kaynaklar

(iii) Doğal çevre tarafından bol olarak temin edilen "serbest kaynaklar".

Bu çerçevede, yukarıda verilen tanımlamanın ana fikri, kaynakları, tehlikeye atmaksızın kullanıma sunmak olmaktadır.

Bunların çoğu, ani bir yok olma biçiminde değil, fakat maliyetlerin artması ve gelirlerin azalması biçiminde kendilerini belli ederler.

Hepsinde de uç sınırlar bulunduğundan, bu sınırlara varmadan çok önce, kaynaklar üzerindeki baskıyı azaltmak ve makul sınırlara indirebilmek için, teknolojik çabaların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. (Colin Hunter-Howart Green, 1995, 56)

Nihayet, biyolojik yaşamla ilgili destek sistemlerine (atmosfer, okyanuslar, kayalar, toprak) sınırsız serbest mallar olarak bakılmaktadır.

Kaynakların kullanımında temel alınacak ilke eko-sistem dengesini olumsuz etkilemeyecek miktarlarının tüketilmesi olmalıdır. Turizm gelişiminin çevresel taşıma kapasiteleri ile birleştirilmesi fikri değişik kaynaklara uygulanabilir ve bu bağlamda turizm gelişimini sürdürülebilir kılmak isteyen bir ülkenin çevresel etki değerlendirmeleri ile kaynak kullanımında optimal kapasitelerin belirlenmesi çalışmalarına yönelmeleri gerekmektedir.

Doğadaki bitkisel ve hayvansal örnekler birbirleri ile ekolojik bir ilişkiye sahip bulunduğundan, birisindeki sayısal azalma bu dengeler açısından olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir miktarların saptanması eko-sistem ölçeğinde yapılmalıdır.

Buraya kadar verilen açıklamalardan, sürdürülebilir gelişmenin uzun dönemli ve global katılımları gerektirdiği ortaya çıkmaktadır. WCDE, sürdürülebilir gelişme ile ilgili ilkeleri Tablo 1'deki gibi saptamıştır.

Turizmin sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda geliştirilmesinde temel varsayım, turizm proje, program ve politikalarının uzun vadeli ekonomik hedefleri ile doğal ve insan eliyle oluşturulmuş kaynakların yönetimi ve korunması arasında dengeli bir ilişkinin gözetilmesi zorunluluğudur.

Tablo 1-Sürdürülebilir gelişme ile ilgili WCDE tarafından belirlenen ilkeler ve hedefler

Hedefler	İlkeler
Karar verme aşamalarına etkili katılımı sağlayacak bir politika oluşturulması	Bütün insanlar sağlıklı ve rahat yaşayacakları bir çevrede bulunma hakkına sahiptirler
Kendi gelişimine dayanan bir temelde,artı değerler ve teknolojik bilgi üretebilen bir ekonomik sistem	Ülkeler çevreyi ve kaynakları hem mevcut hem de gelecek nesillerin yararlanacağı biçimde korumalı ve kullanmalıdırlar
Uyumsuz ve dengesiz bir gelişimden kaynaklanan gerilimlerin azaltılması için çözümler üretebilen bir sosyal sistem	Ülkeler biosferin işlevi için gerekli ekolojik prosesler ve ekosistemlerle, biyolojik türleri korumalı,yaşayan ekosistemlerin ve doğal kaynakların kullanımında sürdürülebilir miktarlara bağlı kalmalıdır.
Gelişimde ekolojik korumacılığa dayalı ilkelere uygun işlev gören bir üretim sistemi	Ülkeler,uygun çevresel koruma standartları oluşturmalı, değişiklikleri izlemeli ve çevresel kalitelerle kaynak kullanımı ile ilgili verileri yayınlamalıdır.
Sürekli yeni çözümler arayan bir teknolojik sistem	Ülkeler,doğal bir kaynağın ya da çevrenin kullanımında etkili olabilecek etkinlikler için bir ön değerlendirme yapmalı ya da bunu gerekli kılmalıdır.
Sürdürülebilir ilkelere göre üretilmiş mal ve hizmetlerin ticaretini güçlendiren bir uluslararası sistem	Planlamanın sonucunda en fazla etkilenmesi olası kesimlere ait bütün bireyler, zamanında bilgilendirilmeli ve kendilerine yasal ya da yönetsel bir uygulama nedeni ile doğacak olanaklardan eşit olarak yararlanacakları garantisi verilmelidir.
Esnek ve kendi kendini düzeltip yenileme kapasitesine sahip bir yönetim sistemi	Ülkeler, korumacılığı planlama ve uygulama aşamalarının tamamlayıcı bir elemanı olarak görmeli, özellikle gelişmekte olan ülkeler olmak üzere,çevresel ve kaynak korumacılığı konusunda birbirlerine yardımcı olmalıdırlar.
	Ülkeler hakları ve sorumlulukları belirlemek ve uyulamada, daha iyi bir gelecek için işbirliğine gitmelidirler.

Kaynak: Colin Hunter-Howard Green, 1995, 97.

Böyle bir ilişkinin bilinmesiyle,turistin destinasyon alanlarındaki turizm deneyimlerden aldığı doyum artırılırken, kaynakların korunması yolu ile ürüne süreklilik kazandırılır.

Bunun ötesinde,sürdürülebilir turizm gelişimi,destinasyon alanları ile bunları saran geniş çevre arasında birtakım bağlar bulunduğunu kabul ederek, kaynaklardan yararlanma konusunda nesiller arası eşitliğin sağlanması yönünde ulusal, bölgesel ve küresel korumacılık atılımlarına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Sürdürülebilir turizm planlamasında turistik ürünü oluşturan değerler için koruma-kullanma dengesi temel varsayımı oluşturacaktır. (M.Zekai Bayer, 1990, 156)

Turizm gelişiminin,sürdürülebilirlik ilkelerine uyarlanabilmesi için dikkate alınacak kriterler aşağıdaki gibi belirlenebilir:

(i)Destinasyonların, çevresel ve kültürel değerlerine,ekonomi ve geleneksel yaşam biçimlerine, önderlik ve politik tercihlerine saygılı bir ahlaki ilkeyi benimsemek,

(ii)Yerel halkla ancak onların kabul edebileceği kadar ve kontrollü biçimde kaynaşmak ve ilgilenmek,

(iii)Turistlerde, turist kabul eden toplumlarda ve turizm geliştirmecilerinde, kaynak kullanımında eşitlik ilkesini yerleştirmek, kaynakların ve çevrenin sunduğu olanaklardan yalnız bugünkü nesillerin değil, gelecek nesillerinde eşitlikle yararlanmasını temin edecek anlayışların altını çizmek,

(iv)Gelişmenin; kaynaklar ve çevrenin korunması yönünde olmasını sağlamak,

(v)Gelişimin diğer ekonomik sektörlerle bütünleşmesini sağlamak,

(vi)Gelişimi değerlendirerek, gelecekteki etkilerini tahmin eden ve olumsuz etkilere karşı ciddi önlemlerin alınmasını sağlayan sistemleri geliştirmek,

Turizm gelişmesinin turistler ve turist kabul edenler açısından birtakım temel ilkelerin paylaşımına gerek gösterdiği açık olup, yöresel turizm endüstrisinin gelişiminde ve biçimlenmesinde yerel yönetimlerin sürdürülebilirlik yönünde bir katılım isteği göstermesi önemlidir.

Gelişimden elde edilecek yararların yöre toplumları tarafından paylaşılması bu anlamda kritik bir öncelik arz etmektedir. (C.Peter Keller, 1992, 30)

Örneğin Kanada'nın, kuzeybatı bölgesinde turizm gelişiminde benimsenen ilkeler bu eğilimi çok açık biçimde yansıtmaktadır:

-*Bölge insanı için turizm gelişimi*

-*Bölge insanı tarafından turizm gelişimi*

-*Bölge ekonomisini geliştirmek, istihdam yaratmak ve toplum refahını artırmak için turizm gelişimi.* (C.Peter Keller, 1992, 23)

Bu durum özellikle, yöre ekonomilerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesinde turizmi anahtar sektör olarak algılayan gelişmekte olan ülkeler için son derecede önemlidir.

Sürdürülebilir turizm planlaması, izlenecek ihtiyatlı bir yol sunarsa da, uygulama, çevresel kabul edilebilirlik açısından gelişme ile ilgili yeniliklere karşı yoğun bir isteğin bulunmasını ve toplumda alınan önlemlerin kabul görmesini de gerektirir. (J.J.Pigram, 1990, 2-9)

Pigram sürdürülebilir turizm gelişmesinde, çevresel kaynaklarla ilgili çok açık olmayan bazı gizli değerlerin kabul edilmesi gereğinden söz etmektedir (J.J.Pigram, 1990, 2-9)

Bu değerler şunlardır:

(i)Mevcut Değer:-Bir kaynağın kullanıma arzedilmesine rağmen, korunması gereğine dair, bu kaynağa atfedilen değer

(ii)Seçenek değeri:-Bir bölgenin korunması halinde, gelecekteki kullanım alternatifleri nedeni ile sahip bulunduğu değer

(iii)Kalıt Değeri:-Bir kaynağın, maksimal kapasitede kullanılmayarak, gelecek nesillerin de yararlanması düşünülerek korunması halinde sahip olacağı değer.

Turizm planlamasının amacı çoğu zaman snıldığı gibi en kısa zamanda en fazla turistini ağırlanmasını sağlamak değil, bölge halkının benliğini kaybetmeksizin hayat standardını yükseltebilmesi ve mutluluk düzeyinin artırılması olduğundan turizm endüstrisi gelişim konusunda, bu gizli değerlerin gelecek kuşaklar açısından önemini yitirme riskine karşı "emniyetli bir minimum standart" belirlemek durumundadır. (Fahriye Hazer Sancar, 1990, 100)

Böyle bir riskin yükselmesine yardımcı olan etkenler kısaca şöyledir:

**Aşırı kalabalık*

**Aşırı ticarileşme*

**Gürültü*

**Çevresel tahribat*

**Kontrolsüz yapılanmalar*

Uluslararası turizmin kendine özgü çevre sorunları, bazı temel nitelikli olanların eklenmesi ile daha da genişleyeceğinden, çözümler için daha sistematik yaklaşımlara gerek bulunmaktadır. Bu sistematik yaklaşımların konusu olacak çevresel gündem aşağıdaki gibidir:

-*Tarihsel ve kültürel değerlerin yıpranması,*

-*Tarım arazilerinin ve ormanların yok edilmesi,*

-*Tatil beldelerinin özgün kimliklerini yitirerek kentleşmesi,*

-*Yerli kültürlere yönelik tehditler (Stephan Wheatcroft, 1992, 35)*

olarak belirtilebilir

Bu gibi sorunların çözümü ya da minimize edilmesi, özellikle kamu sektörü tarafından alınacak önlemlere, yönetimlerin geliştireceği kontrol süreçlerine gerek göstermektedir.

Bu çerçevede, tatil merkezlerinde ağaçlandırma, park alanlarının oluşturulması, yol dışındaki araç park alanlarının yapımı, yerleşim konusunda getirilecek standartlar, yeni otellerin görsel etkilerine ilişkin düzenlemeler, kamu yönetimlerince ele alınması gereken önemli konuları oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir gelişme belli bir destinasyondaki sorunları tümüyle ortadan kaldırmak yerine, bu sorunları bir başka alana kaydırduğunda ya da başka bir zamansal boyuta ertelediğinde başarılı olmuş sayılamaz.

Bu nedenle, daha önce sözü edilen ilkelerin, kamu yönetimleri, yerel halk ve konuk olanlar tarafından kapsamlı biçimde benimsenmesine ve uygulanmasına gerek vardır.

Sürdürülebilir turizm planlamasının amaçlarına ulaşabilmek için belli bir yöre üzerindeki turizm baskısını minimize etmek yönünde şunlar önerilebilir:

-*Duyarlılığı yüksek alanlarda belli ölçülerde bir demarketing uygulanması,*

-Doğal ve tarihsel değerlerin belli kapasitelerle kullanıma sunulması,

-Turizmin yıl içerisinde dengeli dağılımının sağlanması,

-Alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi ve talebin bu alanlara güdülenmesi,

-Pazarlama çalışmalarının değişik turizm türlerine dağıtılması,

İngiliz Turizm Kurumu (ETB) çevresel açıdan dikkatli bir turizm gelişimi ile aşağıdaki pratik sonuçlara ulaşmayı amaçlamıştır.

(i) Rekabet şansının artırılması, kalitenin yükseltilmesi, pazarlarda iyi bir ün sahibi olunması,

(ii) Toplam verimin yükseltilmesi

(iii) İmajın düzeltilmesi, güvenilirlik ve daha iyi bir gelişme zemini sağlanması

(iv) İş görenler ve yerel toplumlar için daha iyi bir çevre

(v) Yeni mal ve hizmet olanaklarının geliştirilmesi

ETB'nin sürdürülebilir gelişme ile ilgili olarak benimsediği yedi ilke şunlardır:

(1) Çevre, bir turizm büyüklüğü olarak, önemi ile orantılı bir değer taşımaktadır.

(2) Turizm, ziyaretçi, açısından olduğu kadar, yerel toplum ve bölge için de pozitif bir etken olarak algılanmalıdır.

(3) Turizmle çevre arasındaki ilişki, uzun dönemde bir dengeyi koruyabilecek biçimde yönetilmelidir. Turizm, çevre üzerinde kabul edilemeyecek ve gelecek kuşakların kullanımını riske edecek bir etkinlik haline getirilmemelidir.

(4) Gelişmeler, ve turizm etkinlik türleri, ele alınan yörenin ölçeğine, doğasına ve karakteristik özelliklerine uygun olmalıdır.

(5) Ziyaretçilerin gereksinimleri karşılanırken, yer(mahal) ve toplum arasında uyumlu bir gelişim hedeflenmelidir.

(6) Bazı değişmelerin olması doğaldır. Buna rağmen, yukarıdaki ilkelerde belirlenen ölçekler aşılmamalıdır.

(7)Uygulamada,bu ilkelerin yürütülebilmesi için,yerel yönetimler,çevre kuruluşları ve endüstri eşdeğer sorumluluk üstlenmeli ve birlikte hareket etmelidirler.

Turizmin, çevresel değerler yıpratılmaksızın gelişmesi, turizm değerlerinin kullanımına süreklilik kazandırılabilmesi, özetle, sürdürülebilir turizm anlayışının yaygınlaşması için tüm iş çevrelerinin, özellikle turizm iş dünyasının, çevre ekonomisi felsefesini daha iyi anlaması, daha yakından tanınması ve işbirliği yapma isteğini göstermesi gerekmektedir (Nüzhet Kahraman, 1995, 144)

Tablo 2-Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri Azaltan Önlemler

Enerji Tüketimi	Taşımacılık	Satınalma
Çatılarda ve özellikle sıcak su tesislerinde yalıtım malzemelerinin kullanılması	Özel araçlar yerine,toplu taşıma,bisiklet ve yürümenin özendirilmesi	Ozon tabakası için tehlikeli maddeler içeren soğutucuların kullanılmaması,plastik kullanımını azaltma
Banyolarda küvet değil,duş kullanılmasının özendirilmesi(su tüketiminin azaltılması)	Kurşunsuz yakıtların ve katalitik dönüştürücülerin kullanılması	Kullanımdan sonra atılacak malzemelerin değil,yeniden kullanılabilir olanların seçilmesi
Düşük güçlü aydınlatma araçları kullanılması	Dizel motorlu araçların kullanılması	Yeniden işlenebilir kağıt ve kağıt ürünlerinin kullanılması
Yüksek verimli elektrik araçlarının kullanılması	Seyahat hızının düşük seçilmesi	Biyolojik etkisi ortadan kalkan malzeme kullanılması
Konuklar tarafından kolayca derecesi ayarlanabilen ısıtma sistemleri kullanılması(enerji tasarrufu)	Pil,akü,lastik tekerlek gibi malzemeleri,yeniden işlem görmek üzere fabrikalara göndermek ya da güvenli biçimde yok etmek.	Doğal olarak yenilenebilir ağaç ürünlerinin kullanılması

Kaynak: C.Hunter-H.Green, 1995, 5.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizmin sağlıklı ve kaliteleri korunmuş bir çevre ile gelişebileceği, öte yandan turizm etkinliklerinin, gerekli özen gösterilmediğinde, doğal ve çevresel değerler üzerinde yıpratıcı bir etki yarattığı bilinmektedir. Çevre üzerinde

turizmin etkilerini ayrıntılı biçimde belirlemek ve bu etkileri ölçmek bir takım güçlükler nedeni ile oldukça zor bir işlemdir. Buna rağmen, turizmden kaynaklandığı çok açık olan etkilerin ivedilikle belirlenmesi ve turistik ürüne süreklilik kazandırmak için gereken önlemlerin alınması, kısa vadede başarılması gerekli ve olanaklı görünmektedir. Önemli bir turizm potansiyeline sahip Türkiye'nin çevre duyarlıklı turizm politikalarından sağlayabileceği önemli yararlar bulunduğu açıktır. Bu konuda yapılması gerekenleri şöyle özetlemek olanaklıdır:

(i)Çevre ve sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda kamuya yönetimleri, halk, turistler ve geliştirmeçilerin (iş sahipleri, yatırımcılar ve turizm gelişimi ile doğrudan ilgili bütün sektörler) iş birliğini sağlayacak önlemleri almak.

(ii)Aşırı kaynak kullanımını önlemek yönünde koruma-kullanma dengelerini ve kapasiteleri belirleyerek kritik değerlerin üzerinde kullanıma izin vermemek.

(iii)Özellik arzeden sahil turizminde, yapılaşmayı belli ilkelere kavuşturmak.

(iv)Turizmi çeşitlendirerek, yoğun dönemlerde kaynakların aşırı kullanımını önlemek üzere, talebi farklı türlere yönlendirmek.

(v)Kanada, Avustralya gibi, çevre duyarlıklı turizm gelişme politikaları izleyen ülkelerin deneyimlerinden yararlanmak, elde edilen sonuçları değerlendirerek Türkiye'ye uyarlamak.

(vi)Dünya çevre örgütleri ile sıkı bir işbirliğine gitmek. Gelişimi kontrol edecek olan yerel yönetimlerin bu kuruluşlarla dinamik bir bağlantı içerisinde olmasını sağlamak.

(vii)Sürdürülebilir gelişim planlaması ilkelerini üniversite düzeyinde eğitimin konusu yapmak.

Turizm-çevre ilişkilerini sağlıklı bir etkileşim içerisinde tutmak, çevreyi kısa dönemdeki turizm getirilerine feda etmemekle başarılabilecek bir hedeftir. Böyle bir hedefe ancak değişik kesimlerin (kamu, yerel yönetimler, turistler, iş sahipleri) iş birliği ile varılabilecektir.

ABSTRACT

Investigations on the intersection point between environmental protection and tourism development has increased in the last two decades and, the relationships between tourism development and environmental qualities are being intensively emphasised. Tourism is not singlehandedly responsible for all

environmental problems but, maybe to say that, it contributes to them. In this connection, it must be highlighted that tourism, in some extent, is merely neither the cause nor the result of these environmental deterioration, but both of them. Since tourism is a sector dependent to extensively natural resource usage, environmental protection will positively affect the future of the sector. Then, first of all, sustainable tourism development principles must be stated and applied in all countries having touristic potential. All tourism related business owners, public and tourists must recognize the necessity of environmental protection and voluntarily contribute the application of sustainable tourism development principles.

KAYNAKÇA

- Cahit Özgür (1993), *Türkiyenin Özel Çevre Koruma Politikası ve Foça Örneği*, DEÜ Yayını, İzmir.
- Colin Hunter-Howart Green (1995), *Tourism and the Environment*, Routledge Publsh. New Jersey, USA.
- Fahriye Hazer Sancar (1990), "Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm: Özgün Değerlerin Korunması Ve Geliştirilmesi", *Turizm ve Çevre Konferansı*, Önder Matbaası, Ankara, s.99
- M. Zekai Bayer (1990), "Turizm Ve Çevre Dengesi", *Turizm ve Çevre Konferansı*, Önder Matbaası, Ankara, s.135
- C. Peter Keller (March 1992), "Stages of Peripheral Tourism Development- Canada's Northwest Territories", *The Tourism Management*, Butterworth & Co. Publishers, Newyork, s.20-32.
- Stephan Wheatcroft (Aralık 1992), "Havayolları, Turizm ve Çevre", *TUGEV Turizm ve Çevre Özel Sayısı*, Turizm -Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayın No 24, İstanbul , s.35.
- Nüzhet Kaşraman (1995), "Sürdürülebilir Kalkınma Ve Turizm", *I. Turizm Sempozyumu*, DEÜ Yayını, İzmir, s.139.

